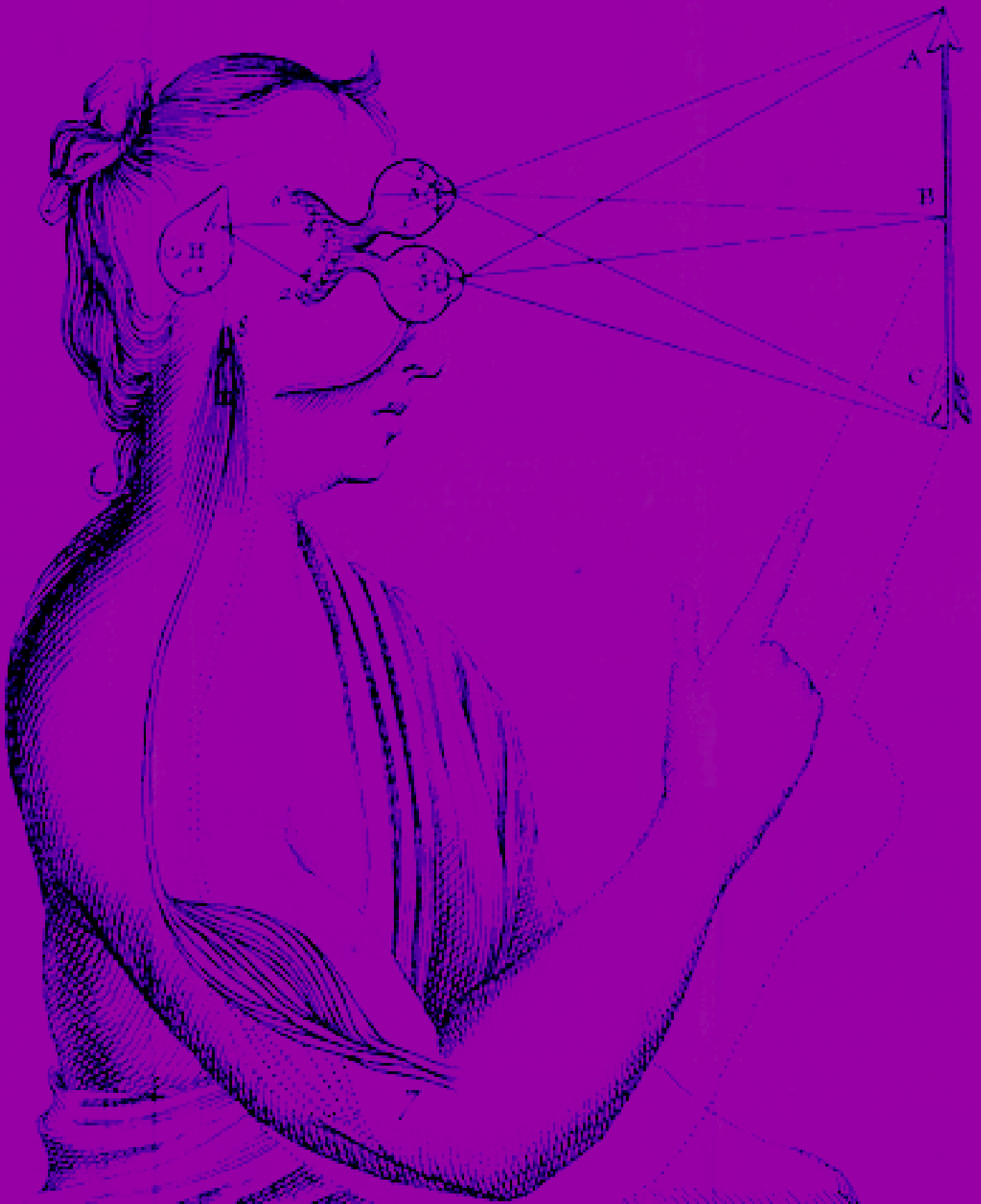

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΑΛΑΝΑΣ

ΝΥΧΤΑ

N Y X T A

*Την νύχτα της 10ης Νοεμβρίου του 1619
ο νεαρός René Descartes έγειρε ν' αποκοιμηθεί
γεμάτος ενθουσιασμό,
γιατί ήταν βέβαιος πώς είχε ανακαλύψει
τις πηγές μιας υπέρτατης επιστήμης.*

§1. Συχνά του ύπνου η συντροφιά με ξαγρυπνούσε·
ώρα πολλή τα λόγια του πάσχιζα να σηκώσω
μέσα στις νύχτας την ακάματη τριβή:
σιωπή σπαρμένη χώσματα ακάμωτων σωμάτων,
κραυγές που δεν ανθίσανε σε γλώσσα ερημική.
Τρόμαζα την επιμονή τέτοιας αδυναμίας·
ψιθύριζα, και κάποτε κάτι ειπωμένο αλλού
σαν να 'δειχνε η φωνή μου,
σιωπούσα, κι ακουγότανε λαλίστατη η σιωπή μου.
Συχνά του ύπνου η συντροφιά με βοηθούσε,
απ' όσα του ύπνου: θάνατος,
ό,τι επίμονα δικό να περισώσω.

§2. «Μήτε με της καρδιάς άξαφνο χτύπο,
που μέτρησε την αίσθηση του χρόνου όλου·
μήτε με του ματιού σπιθάτη λάμψη,
που τέλειωσε το σχήμα του φωτός ακαίριου.
Ο κόσμος μένει άφαντος κι αν ξέρεις
το σχέδιο που μπόρεσε τη συνοχή του».
Άναψα απότομα τη λάμπα κι η βουή
του σκοταδιού πλημμύρισε την κάμαρα σκιές·
απ' τ' ανοιχτό παράθυρο έφταναν απειράριθμες φωνές.
Πλησίασα και πάσχισα να δω το λόγο
που έσπρωχνε όλους αυτούς στην οχληρή ζωή τους:
γυμνοί, ανέτοιμοι, τραχείς,
σαν τους τυφλούς χτυπούσαν τον αγέρα
με χέρια ικετήρια, καθώς πετούσε
πάνω τους μαυροπτερουγο πουλί η αθανασία.
Έκανα τότε κίνημα να τους φωνάξω,
μα η αυγή σαν να 'φτανε και η φωνή μου
έμοιαζε περισσότερο γουργούρισμα πουλιού.

§3. Κάποτε, κάπου, όμως: σε χρόνο καίριο,
σάμπως τα λόγια να 'χουν τον καιρό τους·
κι ένας, που νομιζότανε πουλί στις φυλλωσιές,
κι άλλος, που συχνογύριζε 'λάφι στις ερημιές,
ακούνε τη φωνή τους.
Μα εγώ μονάχα που άκουγα
ό,τι από τις σκέψεις μου έφερν' η ακοή τους.

§4. Τα βράδια φυσούσε (σαν πάντα)
και το βάθος του ορίζοντα: στήθος πλατύ,
μιαν αχλή μελανή ιδροκοπούσε,
τις γωνιές της θαλάσσης κρατώντας ορθές,
σάμπως να 'ταν εκείνο το εντός μου
ένα δώμα μικρό, φτωχικό,
μια γαλήνη η καρδιά μου βουβών δισταγμών,
κι έξω η νύχτα μια μόνιμη σκέψη φυγής.
«Χάσου φάσμα από μπρος μου» σκεπτόμουν, «ή γείρε τα βλέφαρα
πια!»
Τα βράδια φυσούσε (σαν πάντα).
μιλούσα του αγέρα,
κι αυτός μου απαντούσε: διπλή μοναξιά.

§5. «Κουράγιο» είπα, κι άκουσα σαν το θεριό να ρυάζεται η φωνή μου,
γιατί είχε απ' ώρα, ως φαίνεται, απλωθεί μέσα μου κάποια αλόγιστη γαλήνη,
κι η τρικυμία, που ζητούσε να τραφεί με των συντρόφων τις ψυχές, και των συντρόφων οι φωνές κι ο χαλασμός ολούθε,
έφταναν μέσα μου θολά,
με τη μακρύτατη κι απρόθυμη σπουδή ενός κινδύνου, που 'ναι να 'ρθεί - να μην ερθεί...
ώστε τρομάζοντας τη λέξη που είχα εγώ τινάξει από τα χείλη μου, και μου φαινόταν ξένη,
έσυρα το ανήμπορο σπαθί, χτυπώντας στον αέρα, κείνο τον άσπλαχνο θεό, που μου 'χε πάρει ό,τι πολυτιμότερο, να πετσοκόψω.

Μιλούσα ορθός, χτυπώντας με τα χέρια τον αγέρα, κι όπως οι άλλοι, γύρω στο φως του μαγκαλιού απορούσαν την ανάγκη τέτοιας μανίας μιμητικής για τόσα, όσα ένα τραγούδι μόνο του σηκώνει,
βουβάθηκα, ακούγοντας το βόγγο κάποιου που ξάφνου τον χτυπά σπαθί ακονισμένο.

§6. Ορθό με βρήκε το πρωί στο παραθύρι,
κείνο τον αφιλόξενο τόπο να μην χορταίνω.
«Γλύκα κι αυτή η σημερινή» συλλογιζόμουν.
Αποβραδής ο άνεμος βροντούσε
τις πόρτες με το θράσος των δασύστερνων βουνών,
ώσπου το χάραμα τον βρήκε να χαϊδεύει
κάτι λιγνά φυλλώματα στα θαμνοτόπια.
Η μέρα φάνηκε στο βάθος ν' αερίζει ένα γαλάζιον ουρανό,
και καθώς βγήκα, φέρνοντας το βήμα μου γυμνό μες στις δροσιές,
τα περιβόλια ξύπνησαν,
τινάζοντας στο φως τα καρπερά λειριά τους.
Γύριζα έτσι ολημερίς,
ακούγοντας τον κόσμο να θροϊίζει ήχους απλούς κι αρώματα λεπτά,
ώσπου -κατά το δειλινό-
αύρα γλυκιά τα μάτια μου έκλεισε απαλά.
Κι ήταν ο ύπνος μου πέλαγο, ψάρι κι αγκίστρι·
λέπι-διαμάντι σπίθιζα, μέρες και νύχτες σιωπηρές μες στα νερά μου,
να σπαρταρίσω τρέχοντας στ' αγκίστρι μου πιασμένος.
Κι ένιωσα αρμύρα σύγκορμος, πόνο της γλώσσας και μαζί χάρη
αιχμηρή που σκίζει,
ώσπου με ξύπνησε η σφόδρα εκείνη ταραχή.
Κοίταξα ολόγυρα: σιωπή·
απέναντι μαζεύονταν ολόχαροι οι βυθοί,
χτενίζοντας τα πράσινα κεφάλια τους
και τα βουνά σπρώχνονταν, να χωρέσουν
κάτω απ' το νόημα του φωτός που είχε απομείνει.
Ήθελα κάτι για τη γλύκα εκείνη να ψελλίσω,
μα μέσα μου αργάναβε αγνώριστη δροσιά
και φόβο είχα: η ζέστα της φωτιά μη γίνει,
σαν να 'μουν ένα σύννεφο μοναχικό στον ουρανό μου.

§7. «Όσο και να 'κανε ο καιρός
ανέγνωρο το μέλημα του κόσμου,
πάντα σε κάποια ακρογιαλιά
μ' έφερνε ο καιρός μου.
Μπροστά στην τόση γλύκα του γλαυκού,
μονάχα ο πόνος ή μια αχνή
του πόνου ενθύμηση μπορούσε να κρατήσει την καρδιά μου
στον τόπο που της είχε αδίστακτα παρθεί.
Κι έλεγα: πότε θε' να 'ρθεί
κείνο το κλάμα που κάνει
τη σιωπή ν' αντηχεί
σαν παρήγορη ανάσα και βήμα αλαφρό –
κι ας μην είναι παρά
μια μονάχα συνήθεια στενή της καρδιάς να χτυπά
σ' ό,τι βέβαιο (γνωστό-ξεγνωστό);
Όμως η μέρα παραήταν βουερή:
κι ένα πουλί ν' ανάσαινε, ριγούσε
ο κόσμος σύψυχος, ωσότου
η νύχτα να 'ρθει, φέρνοντας
κάτι παρμένο που έπρεπε να το παρηγορήσεις.
Σ' όποια κι αν έφερνε ο καιρός
ανάγκη καθ' εντός μου,
πάντα του κόσμου κάτι τι
θα 'στεργεν ο καιρός μου».
Στάθηκε τότε ο λόγος μου σαν να 'θελε μετρήσει
το βάρος κάποιας λέξης που κρεμόταν
ανάερα κι όλο έλεγε να γείρει-να μην γείρει.
Έτρεξα στο παράθυρο κι ανοίγοντας το κάτι
λιγνό πετάρισε στα στήθη μου: ήταν όλοι
στο περιβόλι, λιάζοντας
το λίγο τόπο που 'χε πάρει ο καθείς:
σώματα στέρια, βέβαια, μονάχα λίγο δύσκολα
στην όψη, μες από τα δάκρυα μου.

§8. «Κάπου χιονίζει, κάπου βρέχει,
κάπου το δέντρο διψά.
Κάπου το αμπέλι λουφάζει στη γη και κοιμάται
σαν φίδι, και κάπου το φίδι σαλεύει σαν ρίζα χλωρή.
Κάπου το πέλαγο δράμει και τρίζουν φρικτά τα νησιά,
κάπου τον άνεμο μάχονται χέρσα βουνά.
Κάπου θα 'σαι κι εσύ, μες σ' αυτή την αναίτια πλάνη
του νερού και της γης·
σαν χαμένη, θολή, μακρινή,
που δεν ξέρω το τι,
μέσα σ' όλες αυτές τις εικόνες σ' ενέχει.
Μα σαν κλείσω τα μάτια, σαν φύγει απ' εμπρός μου
κείνο το άστατο μάτι του κόσμου, που ωστόσο,
όσο ξέρω να λέω πως ζω, με κοιτάζει,
κάπου εντός μου ορθώνεσαι· κι ό,τι
της θαλάσσης κατέχει το χρώμα σου μοιάζει.»
Καθόμουνα μονάχος στη μπασιά,
κοιτάζοντας το χόρτο να σαλεύει στ' αλαφρό χάδι του αέρα.
Νύχτωνε αργά και καθώς
σήκωσα το κεφάλι, ώστε να δω
το φως, απ' ώρα κουρνιασμένο στα λευκά πόδια των βράχων,
σαν να 'νιωσα πώς κάτι τι
λιγνό ξέφευγε πάντα ως κι εκείνο το σκοτάδι.
«Μα δεν σε γνωρίζω» μουρμούρισα, «δεν ξέρω
το κάτι που σ' έκανε αυτή,
πριν ακόμα στη μνήμη μου υπάρξεις».
Κι ύστερα, σαν από καημό δύσλυτο κινημένος,
τα χέρια βάζοντας σφιχτά στο πρόσωπο - μην κλάψω:
«Απ' τον καιρό που δεν αρκεί να σε θυμάμαι,
μες στην ψυχή μου εξόριστος,
κι ανάγκη να στεγάσω την ψυχή μου».

§9. «Κάποτε θα 'φευγες, και θα 'μουν
εγώ που θα σου το ζητούσα.
Ξέρεις, καθέννας έμαθε
κάποτε, κάπου, μια φορά,
ένα μονάχα τρόπο να 'ναι·
τ' άλλα κουβέντες άχρηστες,
μια θλιβερή περιφορά
σε δειλινά που αρνήθηκαν
κάποτε, κάπου, μια φορά,
να μας συντρίψουν.
(Κι όμως, καθέννας έμαθε
να νοσταλγεί τη συντριβή του.)
Κάποτε θα 'φευγες · πως ήταν
κάποια στιγμή που φάνηκε να σμίγουν
δρόμοι σαφώς ασύμβατοι, δεν έχει σημασία:
νύχτα, κι η νύχτα, μια φορά
τουλάχιστον, θα κάμψει την κάθε διαφορά.
Όσο για μας: αυτό που φεύγει και μακραίνει
διαφέρει κατά συντριβή
απ' ό,τι φεύγεται και μένει».

§10. «Ταξιδεύαμε κι ήταν όλοι εκεί, όμως για μένα ξένοι:
χέρι που κάποτε προβαίνει
τον τάφο του στη θαλπωρή
του σώματος να κατοικήσει.
«Αν κάποτε φύγω» τους έλεγα, «θα 'ναι
μέσα στις νύχτας την αδιάβατη ερημιά για να σας εύρω».
Σιγά μιλούσα· γύρω μου, όσοι απ' ώρα έδειχναν στα λόγια μου
χαμένοι,
άρχισαν μεγαλόφωνα ένας στον άλλον να εξηγούν
μέτρα ρυθμούς και σχήματα, σαν να φοβούνταν
πως η σιωπή τους ήθελε κάτι απερίσκεπτα βαθύ να κατοικήσει.

§11. «Έτσι άγρια δαρμένοι ολονυχτίς από τη μπόρα,
το πλοίο φανερώσαμε στον αυγινό καθρέφτη του γυαλού.
Τότε οι άντρες έσκυβαν να δουν
στ' ολόστρωτο νερό τα πρόσωπα τους.
Και βλέποντας πώς είχανε γεράσει με καιρό,
έχωναν μες στους στεναγμούς τα δάκρυα τους.
«Μεγαλώνουμε! Κάπως
θα πρέπει κι ο χρόνος να δείξει
πως μπορεί να μετρά.
Μεγαλώνουμε κι ίσως
είναι ο μόνος αυτός γυρισμός:
ό,τι κι ό,τι μετρά»,
έλεγα συχνοπαίζοντας με τ' απαράλλαχτο νερό.
Όμως, εκείνοι ήταν τρελοί:
φαντάζονταν πώς έπρεπε
τόση μανία του πάθους των
απλήγωτη ν' αφήσει τη ζωή,
ώσπου -θαρρώντας φαίνεται πως κάποιος άλλος
πράγματα ανόσια βουλόταν στο είδωλο τους-
ρίχνονταν ίσια στα νερά να τον σπαράξουν· κι άλλοι
διστάζοντας για μια στιγμή ν' αποφασίσουν
(μη κι ήταν τάχα οι ίδιοι αυτοί είδωλα κείνων,
που τους κοιτούσαν μες απ' το νερό),
έδερναν μ' αλύπητες γροθιές τα σώματα τους.
Κραύγαζα τότε, κι άπλωνα
τις στενωπές παλάμες μου.
«Για δέστε εδώ» τους φώναζα,
«τι δύναμαι απ' τη γη να περισώσω;
Κι αν περισώσω κατώι τι, μη δεν θα φύγει
σαν τον καπνό, δεν θα 'ναι του θανάτου;»
Όμως εκείνοι ήταν τρελοί κι άκουγαν ό,τι
στον κόσμο έσπερναν οι θρήνοι κι οι οδυρμοί τους:
μέλη που κάποτε η καρδιά, δύσκολα, θα μαζέψει».

§12. «Ποιος είσαι, κι η καρδιά μου χτυπά
μ' ένα ρυθμό που πασχίζει να βρει
τι λείπει από το σχήμα του προσώπου σου, ώστε να 'ναι
μια ύστατη προσπάθεια του πάθους μου να δρέψει πολύπαθη σπορά;»
σκέφτηκε και για μια στιγμή, κοιτάζοντας με,
έκανε να γυρίσει, να χαθεί
στην ασφαλή αμφιβολία της σιωπής της.
Όμως η νύχτα ήταν απέριττη πολύ –
βαθύ σκοτάδι, λίγο φως· κι αυτό μιλούσε
μια γλώσσα που την έφερε ίσια στην αγκαλιά μου.
Στάθηκα εγώ: τα χέρια μου αχνόσπαρτη σιωπή·
και μόνον όταν άγγιξα τα στήθη της: γυμνά,
μουρμούρισα: «Αν ήσουν
βέβαιη για μένα θα δινόσουν σ' έναν ξένο».

§13. «Δεν σε γνωρίζω· γνώρισα
το βήμα σου, την όψη, τη φωνή σου –
ίσως μια τόσο φυσική
παράδοση στη λογική των ημερών τους:
αν όλα σπεύδουν κατ’ εκεί που... σπεύδουν,
η γνώση πρέπει να μετρά με σχήματα αδιάβλητα
απ’ της νυχτός όποια τυχαία παράφορα.
Δεν σε γνωρίζω· στάσου,
σβήσε το φως και πάψε πια
τα γνώριμα τεχνάσματα που πείθουν
μια μουδιασμένη από το φόβο κάποιου λάθους αγορά.
Εκείνοι, βέβαια, θα μπορούσαν,
στον οποίον έφερνε μπροστά τους
τον κίνδυνο μιας διαφοράς, ν’ αναγνωρίσουν
την ασφαλή επιστροφή σου.
Όμως εδώ,
θα πρέπει ν’ αναιρέσεις την πειθώ
μιας απουσίας που έφερε βουβά, τόσο καιρό,
το βήμα σου, την όψη, τη φωνή σου».
Κι ύστερα, νιώθοντας πως είχε ξεστομίσει
λόγια σκληρά για κάποιον
που έπρεπε ό,τι από χρόνια του ανήκε να κερδίσει,
«Θέλω να πω, πρέπει να μάθεις να σωπαίνεις,
για ν’ ακούω τη φωνή σου».

§14. «Να 'ξερεις μόνο τι σου λέω!
Μια στιγμή πριν μ' αφανίσει
κείνο το πολυπόθητο σκοτάδι που δερνόταν
στην αγκαλιά της, πέρασε μπροστά μου
το φάσμα του προσώπου σου, να εκλιπαρεί το θάνατο μου.
Κι ω, θαύμα! Αντί να ταραχτούν
τα μέλη μου, γυρεύοντας τον τρόπο να ξεφύγουν,
κάτι μέσα μου πήδησε ψηλά, ώστε να δω
το σώμα μου να χάνεται σ' ένα βυθό αβάσταχτα δικό σου».
Έτσι σκεπτόμουνα, ώρα πολλή, κρατώντας
τα χέρια της ακίνητα μες στα δικά μου,
μη καμιά κίνηση παρα-
μικρή των πολυστέναχτων δακτύλων της με πλήξει
σαν να 'ταν πια η ψυχή μου κάτι ολότελα προσωπικό,
κι η επίμονη σιωπή μου: λόγια,
που μαρτυρούσαν ένα πάθος
πάντα ειπωμένο απλά και πάντα
γλυκύτατα βουβό.

§15. «Ας μένει πια η δύσκαρπη σπορά των αποστάσεων»,
είπα και κάθισα στην άμμο.
Ο άνεμος σηκώνότανε αργά, σπρώχνοντας προς το βάθος
του ορίζοντα τα ελάχιστα σύννεφα που 'χαν απομείνει
σ' έναν βαθύ γαλάζιον ουρανό.
Έμεινα κάμποσο εκεί, κοιτάζοντας το πέλαγο, σαν να μπορούσα
με ματιά να διαγράψω το νόημα τόσου νερού,
κι όταν το αλάτι άρχισε πια
ν' ασπρίζει αργά στις άκριες των μαλλιών μου
(βράδιαζε κι ήταν η δροσιά πυκνή σαν χιόνι)
τινάχτηκα απότομα, κι έσυρα άγρια φωνή: αυτού που βρήκε
λόγο στην τόση ανεμοζάλη της καρδιάς του:
«Ακόμα λάμπουν τα καρφιά των αστεριών, κι αν γέρνει
ο ουρανός από το βάρος των δυσκίνητων θεών του,
όμως δεν πέφτει:
στέγη καλή, και πάντα αυτή, στα πάντα».

